

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 31. srpna 2021 ve věci č. 45512/11 – *Galović proti Chorvatsku*

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že vnitrostátní orgány neporušily stěžovatelovo právo nebýt souzen nebo trestán dvakrát za týž čin dle článku 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě, když jeho násilné chování vůči členům domácnosti nejprve stíhaly jako přestupky a následně i jako trestný čin týrání svěřené osoby a osob žijících ve společném obydlí. Obě řízení totiž sledovala komplementární cíle a byla dostatečně úzce časově a věcně propojená. Nedošlo ani k porušení práva stěžovatele na poskytnutí dostatečného času a možností k přípravě obhajoby a práva obhajovat se v trestním řízení za pomoci obhájce dle čl. 6 odst. 3 písm. b) a c) Úmluvy, zatímco k porušení jeho práva obhajovat se osobně dle téhož ustanovení došlo.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel dlouhodobě páchal domácí násilí na své partnerce, dvou dcerách a synovi. Verbálně i fyzicky je napadal, ponižoval a vyhrožoval jim smrtí. Stěžovatelovo jednání bylo nejprve kvalifikováno jako několik samostatných přestupků podle zákona o ochraně proti domácímu násilí. Byl uznán vinným ze spáchání přestupků v říjnu 2006, únoru a dubnu 2007, lednu a listopadu 2008 a bylo mu postupně uloženo několik krátkodobých trestů odnětí svobody v trvání několika desítek dnů.

Jelikož se intenzita stěžovatelových útoků stupňovala, jeho jednání bylo v listopadu 2008 kvalifikováno také jako trestný čin týrání osoby žijící ve společném obydlí. Trestní stíhání se nejprve týkalo pouze incidentu ze dne 3. listopadu 2008, při němž stěžovatel verbálně i fyzicky napadl svou partnerku a dceru M. G., avšak později bylo rozšířeno na období od února 2005 do 4. listopadu 2008. Dle obžaloby představoval incident ze dne 3. listopadu 2008 pouze vyvrcholení dlouhodobých a stupňujících se projevů násilí stěžovatele vůči rodinným příslušníkům. Stěžovatel byl rozsudkem prvostupňového soudu v červenci 2009 shledán vinným ze spáchání trestných činů týrání svěřené osoby a týrání osob žijících ve společném obydlí, za což mu soud uložil úhrnný trest odnětí svobody v délce pěti let. Odvolací soud potvrdil výrok o vině a změnil výrok o výměře trestu. Nejvyšší soud k dovolání stěžovatele zrušil napačené rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

V období mezi vydáním kasačního rozhodnutí nejvyššího soudu a konáním nového veřejného jednání před odvolacím soudem stěžovatel požádal o možnost oslovit pět jím vybraných advokátů, neboť vypověděl plnou moc obhájci E. H. Soud jeho žádosti vyhověl. Stěžovatel si přesto žádného z těchto advokátů nevybral; nekomunikoval ani se soudem ustanoveným obhájcem S. A. O datu konání nového veřejného jednání odvolacího soudu byl stěžovatel informován s čtyřdenním předstihem. Odvolací soud na veřejném jednání znovu projednal odvolání stěžovatele, jež bylo sepsáno jeho původním obhájcem, a v listopadu 2009 rozhodl tak, že potvrdil výrok o vině a snížil výměru trestu. Stěžovatel ani soudem ustanovený obhájce S. A. se veřejného jednání před odvolacím soudem nezúčastnili. Nejvyšší soud stěžovatelovo dovolání odmítl, když neshledal, že by souběžným potrestáním v trestním a přestupkovém řízení byla porušena zásada *ne bis in idem*. Stěžovatelova ústavní stížnost byla odmítnuta.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODST. 1 A 3 PÍSM. B) A C) ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že mu nebyl poskytnut přiměřený čas k přípravě obhajoby, jelikož odvolací soud jej informoval o datu konání nového veřejného projednání věci pouze s čtyřdenním předstihem. Dále namítal, že došlo k porušení jeho práva na obhajobu a na osobní účast na jednání soudu.

Soud úvodem připomněl, že čl. 6 odst. 3 Úmluvy zakotvuje vybrané aspekty práva na spravedlivý trestní proces, jež představují nezbytné minimum procesních práv obviněného. Při posuzování namítaného

porušení práva na poskytnutí přiměřeného času a možností k přípravě obhajoby je dle Soudu nutno přihlídnout k povaze a složitosti řízení, jakož i k fázi, ve které se řízení v době namítaného zásahu nacházelo. Ve vztahu k projednávané věci Soud uvedl, že v novém řízení před odvolacím soudem bylo projednáváno výlučně stěžovatelovo odvolání ve znění, jež sepsal stěžovatelův původní obhájce E. H. Odvolací soud neprováděl nové dokazování. Procesní předpisy ve skutečnosti účastníkům ani neumožňovaly doplňovat nebo měnit jejich původní návrhy. S ohledem na tyto skutečnosti Soud dospěl k závěru, že oznámení data konání veřejného jednání odvolacího soudu s čtyřdenním předstihem bylo postačující a nepředstavovalo porušení stěžovatelových práv.

Právo obhajovat se za pomoci obhájce dle čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy patří rovněž k základním složkám práva na spravedlivý trestní proces, avšak nejedná se o právo absolutní a stát nemůže být činěn odpovědným za každé pochybení ustanoveného obhájce. Stát je povinen zasáhnout do vztahu mezi obviněným a obhájcem až tehdy, je-li právní pomoc poskytovaná obhájcem zcela zjevně neúčinná. Stěžovateli byl poskytnut dostatek času, aby si zvolil obhájce dle vlastního výběru. Tuto možnost však nevyužil, a proto byl i nadále formálně zastupován ustanoveným obhájcem S. A. K porušení práv stěžovatele na obhajobu v tomto směru tedy nedošlo.

Stěžovatel konečně namítal, že odvolací soud porušil jeho právo obhajovat se osobně, když mu neumožnil, aby se sám zúčastnil veřejného zasedání. Soud zdůraznil, že se v minulosti zabýval řadou stížností proti žalovanému státu, kde byly nastoleny totožné námitky a kde konstatoval porušení čl. 6 odst. 1 a 3 písm. c) Úmluvy (srov. např. *Zahirović proti Chorvatsku*, č. 58590/11, rozsudek ze dne 25. dubna 2013, § 58–64). V projednávané věci nespatořoval důvod, aby se od svých dřívějších závěrů odchyloval. Bez podrobnějšího zdůvodnění Soud proto rozhodl, že v důsledku nemožnosti účastnit se jednání odvolacího soudu došlo k porušení práv stěžovatele.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 4 PROTOKOLU Č. 7 K ÚMLUVĚ

Stěžovatel namítal, že jeho uznání vinným za přestupky na úseku ochrany proti domácímu násilí a následně za trestné činy týrání svěřené osoby a osoby žijící ve společném obydlí bylo v rozporu s jeho právem nebýt souzen nebo trestán dvakrát za týž skutek (*ne bis in idem*) dle článku 4 protokolu č. 7 k Úmluvě.

Soud předně dospěl k závěru, že oba typy řízení, jež byla proti stěžovateli vedena, měly povahu trestního řízení ve smyslu relevantní judikatury Soudu (*Engel a ostatní proti Nizozemsku*, č. 5100/71 a 4 další, rozsudek pléna ze dne 8. června 1976). Ve druhém kroku konstatoval, že trestní i přestupková řízení se alespoň zčásti týkala stejné věci (složka *idem*). Ačkoli byl rozsah trestního řízení podstatně širší než rozsah přestupkových řízení, jež se z povahy věci zabývala pouze několika izolovanými incidenty, je nepochybné, že trestní řízení tyto incidenty výslovně či nepřímě zahrnovalo také.

Nakonec se Soud zabýval otázkou, zda souběžný postih domácího násilí v rámci správní i trestní větve represivního systému představoval nepřipustné dvojí stíhání či potrestání za stejné jednání (složka *bis*). Připomněl, že dle judikatury (*A a B proti Norsku*, č. 24130/11 a 29758/11, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 2016, § 130) je souběžný postih stěžovatelova jednání v trestní a správní rovině přípustný, pokud jsou tato řízení komplementární a dostatečně úzce časově a věcně propojená, takže dohromady spolu tvoří jeden souvislý celek. Naplnění podmínky dostatečné věcné propojenosti řízení je nutno posuzovat věcně a zohlednit zejména: a) zda předmětná řízení sledovala doplňkové cíle a reagovala na odlišné aspekty společensky nežádoucího chování, b) zda bylo zdvojení řízení pro stěžovatele předvídatelné, c) zda byla tato řízení vedena takovým způsobem, aby se předešlo nepříznivým důsledkům jejich zdvojení, jako je zejména dvojí shromažďování a hodnocení důkazů, a d) zda byly předchozí tresty zohledněny při ukládání pozdějších trestů.

Zaprvé, z Úmluvy plyne členským státům pozitivní závazek vytvořit účinný právní rámec pro předcházení, potlačování a postihování domácího násilí. Chorvatsko se dle Soudu rozhodlo dostat tomuto pozitivnímu závazku tím, že izolované případy domácího násilí umožnilo efektivně a urychleně trestat

s využitím prostředků správního (přestupkového) práva, kdežto závažnější, dlouhodobější projevy domácího násilí prostřednictvím trestního postihu. Přestupková a trestní řízení tudíž v oblasti prevence a potlačování domácího násilí sledovala doplňkové cíle tak, aby byly oběti chráněny jak před jednotlivými incidenty, tak před soustavným násilným chováním pachatele. *Zadruhé*, duplicita řízení o přestupku a trestního řízení byla pro stěžovatele předvídatelná. Stěžovatel mohl a měl vědět, že pokud násilí vůči členům domácnosti nezanechá, jeho jednání bude moci být kvalifikováno souběžně jako přestupek a trestný čin. *Zatřetí*, pokud jde o způsob, jakým byla předmětná řízení vedena, Soud vyzdvihl, že trestní soud vzal všechna předchozí odsouzení za přestupek v potaz a vycházel z důkazního materiálu, který byl v těchto řízeních shromážděn. Skutečnost, že nařídil opětovný výslech některých svědků, je třeba podle Soudu tolerovat s ohledem na nutnost zajistit respektování práv obhajoby v trestním řízení. *Začtvrté*, trest odnětí svobody, jenž byl stěžovateli uložen v rámci trestního řízení, nebyl nepřiměřený a byl uložen v takové výši, aby reflektoval předchozí sankce za přestupky. Ve světle těchto skutečností Soud shledal, že obě řízení byla z věcného hlediska vedena jeho kombinovaná a vzájemně související.

Nakonec se zabýval tím, zda byla mezi řízeními dostatečně úzká časová spojitost. Soud upozornil, že fenomén domácího násilí se vyznačuje specifickou dynamikou. Vnitrostátní orgány proto na dílčí projevy násilí vůči členům stěžovatelovy domácnosti reagovaly zahájením přestupkových řízení. Teprve, když naznaly, že opakované epizody domácího násilí v období posledních zhruba tří let překročily minimální práh společenské škodlivosti, jež je stanovena pro pokračující trestnou činnost týrání osob žijících ve společné domácnosti, zahájily trestního stíhání stěžovatele. Obžaloba byla podána dokonce ještě před tím, než rozsudek o posledním přestupku nabyl právní moci. Soud tak neměl pochyb o tom, že obě řízení na sebe časově bezprostředně navazovala.

S ohledem na výše uvedené proto konstatoval, že k porušení práva stěžovatele nebyť souzen nebo trestán dvakrát za stejné jednání ve smyslu článku 4 Protokolu č. 7 k Úmluvě nedošlo, jelikož předmětná řízení spolu dostatečně věcně a časově souvisela, takže dohromady tvořila jeden celek.